

Spis treści

Przedmowa	9
WSTĘP	11
1. Cel, zakres przestrzenny i chronologiczny pracy	11
2. Dzieje i stan badań	12
3. Charakterystyka informacji źródłowych	20
4. Układ pracy	21
I. ANALIZA TYPOLOGICZNO – CHRONOLOGICZNA ŹRÓDEŁ ARCHEOLOGICZNYCH	23
A. Źródła ruchome	23
1. Ceramika naczyniowa	23
a. Klasyfikacja typologiczna (morfologia i zdobnictwo)	24
b. Uwagi o technologii	63
c. Przemiany stylistyczne zachodniowielkopolskiej ceramiki kultury łużyckiej w młodszej epoce brązu	64
2. Ceramika figuralna i plastyka w glinie	74
a. Figurki ornitomorficzne	75
b. Naczynia ornitomorficzne	77
c. Naczynia zoomorficzne	77
d. Naczynia zdobione rytami figuralnymi	78
e. Naczynia w kształcie rogu	79
f. Naczynia w kształcie nogi lub buta	81
g. Grzechotki (niefiguralne)	84
3. Naczynia z brązu	87
4. Narzędzia i przedmioty codziennego użytku	89
a. Siekierki	92
b. Dłuta	100
c. Sierpy	102
d. Noże	108
e. Brzytwy	112
f. Szydła i punce	115
g. Haczyki do wędek	116
h. Przędliki, krążki gliniane i ciężarki tkackie	116
i. Łyżki odlewnicze	117
j. Motyka z poroża	117
k. Toporki kamienne	119
l. Osełki	119
ł. Kamienie żarnowe i rozcieracze do żaren	121
m. Przedmioty kamienne i krzemienne o bliżej nieokreślonej funkcji	121

5. Broń i elementy uzbrojenia	122
a. Miecze	122
b. Sztylety	128
c. Groty oszczepów-włóczni	129
d. Groty strzał	132
6. Ozdoby i części stroju	134
a. Szpile	134
b. Zapinki	152
c. Diadem	157
d. Ozdoby ramion i nóg (bransolety – nagolenniki)	157
e. Naszyjniki	169
f. Napierśniki	173
g. Tarczki guzikowate	174
h. Tutulusy oraz guziki bursztynowe i kościane	175
i. Kółka oraz zwoje spiralne z drutu i taśmy brązowej	177
j. Wisioriki i paciorki	177
B. Źródła nieruchome	178
1. Osady	178
2. Cmentarzyska	184
a. Klasyfikacja i chronologia obiektów grobowych	184
b. Klasyfikacja i chronologia cmentarzysk	186
3. Skarby	188
a. Stan badań	188
b. Struktura wewnętrzna skarbów brązowych z zachodniej Wielkopolski	190
c. Chronologia skarbów	196
C. Chronologia względna – próba periodyzacji	198
II. ELEMENTY OSADNICTWA	206
A. Geograficzno-środowiskowe uwarunkowania rozwoju osadnictwa	206
1. Współczesna regionalizacja fizyczno-geograficzna zachodniej Wielkopolski	206
2. Próba uchwycenia ważniejszych cech środowiska naturalnego zachodniej Wielkopolski w młodszej epoce brązu	213
a. Rzeźba powierzchni	213
b. Klimat i szata roślinna	215
c. Gleby	217
B. Osadnictwo zachodniowielkopolskich społeczności kultury łużyckiej w epoce brązu – zarys problematyki	219
1. Przestrzenne uporządkowanie struktury osadniczej	219
2. Fizjograficzne reguły lokalizacji stanowisk	224
3. Zarys przemian osadniczych w zachodniej Wielkopolsce od III EB do V EB	227
III. SPOŁECZEŃSTWO I GOSPODARKA	230
A. Wybrane aspekty paleobiologicznej i paleodemograficznej charakterystyki zachodniowielkopolskich populacji kultury łużyckiej w epoce brązu	230
1. Stan biologiczny badanych populacji	230
a. Stan i dynamika biologiczna	230
b. Rekonstrukcja struktury populacji żyjącej	232
c. Elementy cech budowy fizycznej	232
2. Zagadnienia paleodemograficzne	233
B. Uwagi o gospodarce żywnościowej	235
1. Uprawa roli i zbieractwo	236
2. Hodowla zwierząt, łowiectwo i rybołówstwo	238

IV. OBRZĄDEK POGRZEBOWY	240
A. Formy grobów	242
1. Kurhany	242
2. Groby płaskie	242
a. Groby płaskie obwarowane	242
b. Groby podkloszowe	246
c. Groby piętrowe	246
d. Groby bez śladów pochówki (symboliczne)	246
e. Głębokość zalegania jam grobowych oraz ich kształt	247
B. Pochówki	248
1. Pochówki popielnicowe	248
a. Liczba popielnic w grobach	248
b. Naczynia pełniące funkcję popielnic – ich rodzaj i sposób ustawienia	249
c. Nakrywanie popielnic	250
d. Porządek anatomiczny kości w popielnicach	250
2. Pochówki bezpopielnicowe	254
3. Pochówki „popielnicowe i bezpopielnicowe”	255
4. Pochówki cząstkowe	255
5. Pochówki zwierzęce i domieszki kości zwierzęcych w grobach ludzkich	256
C. Wyposażenie w dary grobowe	257
1. Naczynia – przystawki	257
a. Średnia liczba przystawek w grobach	257
b. Rodzaje naczyń wybieranych na przystawki	258
c. Położenie przystawek względem popielnicy	258
d. Ustawienie przystawek w grobach	258
2. Wyposażenie „nieceramiczne”	259
3. Archeologiczne kryteria wyróżniania grobów osobników dorosłych i dzieci	260
D. Inne elementy rytuału pogrzebowego	261
1. Celowe uszkodzenia naczyń	261
2. Naczynia wtórnie przepalone	261
3. Resztki stosu ciałałpalnego w grobach	261
E. Podsumowanie	263
V. ZARYS PRZEMIAN KULTUROWYCH W ZACHODNIEJ WIELKOPOLSCE POMIĘDZY WCZESNĄ EPOKĄ BRĄZU A POCZĄTKAMI EPOKI ŻELAZA	264
A. Środowisko kulturowe zachodniej Wielkopolski w początkach epoki brązu	264
1. Uwagi o wczesnym okresie epoki brązu	264
2. Zachodnia Wielkopolska w zasięgu kultury przedłużyckiej	266
B. Początki kultury lużyckiej w zachodniej Wielkopolsce	290
1. Przegląd dotychczasowych poglądów	290
2. Geneza wczesnołużyckich ugrupowań w świetle aktualnego stanu badań	291
C. Zachodniowielkopolskie społeczności kultury lużyckiej w strukturze powiązań regionalnych	293
1. Relacje do młodszobrazowych ugrupowań z pozostałych części Wielkopolski	293
2. Relacje do młodszobrazowych ugrupowań lubuskich	294
3. Relacje do młodszobrazowych ugrupowań śląskich	297
4. Relacje do młodszobrazowych ugrupowań pomorskich	301
5. Zagadnienie delimitacji przestrzennej grupy zachodniowielkopolskiej w młodszej epoce brązu	303
D. Schyłek epoki brązu i zagadnienie początków epoki żelaza w zachodniej Wielkopolsce	305
E. Główne etapy rozwoju zachodniowielkopolskich społeczności kultury lużyckiej w młodszej epoce brązu – podsumowanie	307

Zestawienia wybranych form materiału źródłowego	310
Katalog zachodniowielkopolskich stanowisk archeologicznych kultury lużyckiej z epoki brązu	346
Bibliografia	394
Tablice	413
Indeks rycin, tabel i tablic	473
List of Figures, Tables, Plates and Maps	476
Communities of the Lusatian culture from western Wielkopolska in the Bronze Age (Summary)	479